

Møte for lukkede dører, Stortinget 2. august 1922

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 2. august 1922 kl. 10.00.

Præsident: Otto B. Halvorsen.

Præsidenten: I henhold til præsidentens meddelelse i møtet igaar er møtet sat for lukkede døre, forat der kan bli anledning til at stille spørsmaal til regjeringen angaaende det som blev nævnt igaar. Præsidenten gaar ut fra at tinget er enig i at dørene holdes lukket, og ogsaa i at regjeringens medlemmer og de i § 53 i Stortingets reglement nævnte personer faar adgang til møtet, likeledes professor Lie og sekretær i Utenriksdepartementet Smith-Kielland. - Præsidenten gaar ut fra at samtykke dertil er git.

Varamanden for Vest-Agder, Løvdahl, er fremmøtt og har tatt sæde.

Præsidenten går ut fra at man først behandler Grønlandsspørsmålet.

Egede-Nissen: Jeg har med megen interesse gjennomlæst de skrifter, som er os forelagt om Grønland, og jeg maa si jeg er adskillig rystet over dem. Vi fik vort eget utenriksstyre i 1905; men saa langt fra at dette har rettet paa mulige feil gjort for hundrede aar siden vedkommende Grønland, saa har det tvertimot forsømt at gjøre noget godt av det gamle, som maatte være galt. Ja det er endog tilføiet os skade, som kan bli av skjæbnesvanger art for vort forhold til Grønland. Jeg har ogsaa læst arkivar Brinchmanns bok om Grønland - den blev omdelt her paa plassene forleden dag. Den heter "Grønlands overgang til Danmark". Den er indtat i aarboken fra det norske geografiske selskap. Det forekommer mig at denne publikation ikke egner sig for at være offentlig tilgjengelig, saa længe vi arbeider med Grønlandsspørsmålet. Jeg synes, at det vi burde ha, var en virkelig historisk fremstilling av kjendsgjerningerne, stillet op i det rigtige historiske relief. Denne Brinchmanns bok er fuld av detaljer; men oversigten mangler, og det forekommer mig ialfald, at den politiske vurdering heller ikke er tilstede. Jeg for min part har aldrig oppfattet det slik, at Norge ved at paata sig endel av fællesgjælden med Danmark anerkjendte Kieltraktaten, eller at Grønland var blandet ind i det oppgjør. Jeg har rigtignok set at Carl Johan og svenske utenriksministre gjorde det, men det er jo ikke avgjørende for Norge. Det er bare Stortingets beslutninger, som binder landet. Og jeg synes heller ikke, naar man læser det hele, at stillingen er saa likefrem som professor Lie fremstiller det i den hemmelige stortingsmeddelelse nr. 30. Jeg mener at vi principalt maa fastholde suverænitetskravet over Grønland, og hvis saken kommer frem i Nationernes Forbund, bør det være det principale krav. I saa maate synes jeg at professor Lie har levert et ganske fortrinlig materiale til at belyse, med hensyn til gammel uret, som maatte være overgaat et land, at man mister ikke retskravet, man mister ikke retten til at kræve uretten gjort god igjen, førend der er ydet satisfaktion. Og jeg vil gjerne faa lov til at henwise til hvad det i denne

stortingsmeddelelse heter paa side 54 og 55, det er i en note av 1844 fra den amerikanske utenriksminister: "Der gjælder ingen preskriptionsregel for mellemfolkelige krav, og der er heller ikke nogen presumption for opfyldelse eller opgjør efter tyve aars forløp. Regjeringerne forutsættes altid at være rede til at gjøre ret, og hvad enten et velgrundet krav er en dag eller hundre aar gammelt vil det - efter ethvert princip for naturlig billighet og sund moral - maatte opfyldes." Og likeledes paa den næste side heter det om Versaillesstraktatens fastsættelse av de tyske grænser: "De høie kontraherende parter, som anerkjender den moralske forpligtelse til at bøte den uret som blev gjort av Tyskland i 1871 baade mot Frankrikes rettigheter og mot ønskene hos Elsass-Lothringens befolkning som blev skilt fra sit fædreland til trods for" --- o.s.v. Det er en uttrykkelig begrundelse for, at disse landsdele gives tilbake til det folk, som oprindeligen har været herre i landet. Jeg synes at disse opplysninger fra professor Lie er av den høieste betydning for en rigtig bedømmelse av dette spørsmål. Men dernæst maa vi protestere mot enhver utvidelse av dansk suverenitet og kræve norsk suverenitet i ethvert fald over hele resten av Grønland. Jeg maa si det er trist og i den grad nedslaaende, at jeg vet ikke hvad uttrykk jeg skal bruke om det, at læse et aktstykke som promemoria om Grønland skrevet av en herre ved navn Emil Huitfeldt, datert Kjøbenhavn 1. juli 1922. Jeg vil be mine herrer og damer læse dette aktstykke. Det er et dokument som man ikke skulde ha trodd det mulig for nogen normand at forfatte. Det er som det skulde være skrevet av en dansk mand, og ikke av en normand. Det heter paa side 14 om de ubehageligheter, som maatte opstaa under den nuværende tilstand: "Danmarks standpunkt er som tidligere omhandlet, at det besidder suvereniteten til hele Grønland. Norge hævder, at det ikke har anerkjendt utvidelsen av Danmarks suverenitet til hele Grønland, og forbeholder sine undersaaters gamle rettigheter paa Grønland. Under den nuværende tilstand vil Danmark bl.a. anse sig berettiget til at anholde og opbringe til fiskation av "skib og gods" norske fartøier, som paatræffes inden Grønlands sjøterritorium, saa der stadig kan opstaa ubehagelige og vanskelige konflikter skikkede til at skade det gode forhold mellem de to riker. Saavel hensynet hertil som forskjellige hensyn av økonomisk og praktisk art taler saaledes for, at en ordning kommer istand saa snart som mulig. Jeg vil tilslut minde om noget som ikke er uten betydning ved behandlingen av spørsmålet om Norges anerkjendelse av Danmarks utvidelse av sin suverenitet til hele Grønland, nemlig det forhold at normændene ikke har stammefrænder paa Grønland. Landet er ikke befolket fra Norge, dets beboere er eskimoer som tilhører en fra vor egen helt forskjellig folkerace. Vort forhold til dette land er derfor av en ganske anden art end vort forhold f.eks. til Island, hvis indbyggere er av samme blod som vort eget folk. Jeg foreslaar at der søkes istandbragt en ordning som i princippet gaar ut paa, at Norge anerkjender utvidelsen av Danmarks suverenitet til hele Grønland mot at Danmark binder sig til for Øst-Grønlands vedkommende at utøve suvereniteten efter reglerne for den aapne dørs politik." Jeg vil i motsætning til

dette hævde at Grønland, som er fundet av Eirik Raude i 980, blev kolonisert av normænd, og senere hadde det, som det heter i kommunisten Edv. Bull's fremstilling om forholdet, i 1152 norrøne bygder og kirker, som laa under Nidaros bispestol; men i det 14de aarhundrede døde disse kolonister ut av mangel paa forbindelse med moderlandet, men fangstfolk kom atter paa færde, og i 1721 var det at Hans Egede startet sin kolonisationsfærd til Grønland, støttet ikke, som danskerne paastaar, av den danske eller dansk-norske stat, men av bergenske foretagsomme folk, som ogsaa - det kan man forstaa av skriftene - saa historisk paa dette spørsmaal. Det ringeste som vi kan forlange, er da iallfall suvereniteten over Øst-Grønland, hvor bare nordmenn driver fangst, og hvor fangsten som det fremgaar av stortingsmeddelelse nr. 30, har foregaatt i en stadig stigende utstrekning. Men selvsagt bør man forlange den aapne dørs politikk ikke alene paa Øst-Grønland, men for hele Grønland. Det er en nedverdiggelse for vaart folk, for vaart land aa se paa hvordan danskerne behandler eskimoene. De paastaar at det er i folkets egen interesse at de suger dem ut ved et monopol, men jeg ber dere om, mine damer og herrer, og lese hvad Idar Handagard skriver i "Nationen" for lørdag 15. april, hvad han skriver om eskimoene og den Kjøbenhavnske enehandel paa Grønland, og man vil se at disse folk der oppe de lider under en behandling som skulde være ethvert siviliseret folks plikt aa forsøke aa faa rettet paa. Desuten er vi jo i den stilling at vi kan paaberøpe oss den moderne opfatning av folkeretten, naar vi hevder at dette land ikke skal være gjenstand for en utsugning gjennem et monopol, men at man skal føre den frie dørs politikk. Dette forhold er jo kjent, og jeg har her ute i biblioteket faatt skrifter som viser at det er gjenstand for spendt opmerksomhet fra islendingernes side, saavel paa Island som av de i Kanada bosatte islendinger. Desuten føres der i den danske presse en skarp diskussjon om dette forhold nu. Jeg mener at vi forsømmer en plikt som vi har, hvis vi ikke sterkt hevder det som jeg her har tillatt mig aa nevne. Jeg mener ogsaa at rent økonomisk sett er det av stor betydning for oss aa hevde vaare rettigheter paa Grønland. Der er ikke paa Grønland bare - det vil man ogsaa se av de fremlagte dokumenter - der er ikke bare sel, hval og moskusokser, men der er vandkraft, der er mineralier, kreolit og der er kull, og jeg spørger, er der nogen grunn til at vi ganske rolig gir fra oss ennu mer enn det som er stjaalet fra oss i de hundreder av aar, da vi var sammen med Danmark. Jeg mener at nu bør intet foregripes før disse spørsmaal er fullkommen opklaret, og Stortinget bør ta denne sak under den alvorligste opsikt, og jeg mener at dokumentene bør nu sendes konstitusjonskomiteen for at den kan vie saken den største opmerksomhet. I forbindelse med dette spørsmaal vil jeg faa lov aa spørge hvad regjeringen har gjort i anledning av forbudet til nordmenn mot aa komme til Øst-Grønland, og i hvilken utstrekning norske fangstmenn til trods for forbudet, har vært der oppe, og det vil være interessant aa vite om der er skjedd disse fangstmenn noget, hvordan de er blitt behandlet, om det er gaatt slik som Huitfeldt har bebudet i sitt promemoria. Jeg vil ogsaa spørge hva

regjeringen akter aa gjøre i anledning av at den norske stipendiat Reynolds er nektet aa reise til Grønland. Det er ikke første gang at nordmenn er nektet aa reise dit. Aleksander Kielland blev ogsaa nektet reisetillatelse til Grønland, da han ønsket aa skrive en bok om Grønland. Det forekommer mig aa være en stor opgave her for den norske utenriksminister. Der er megen urett aa gjøre god igjen, og der kreves sikkert et vaagent øie hvis man skal faa rettet i hvert fall paa noget av det gale som før er gjort. Jeg skal ikke komme inn paa de personlige bemerkninger vedkommende de utenriksministre som er omtalt i stortingsmeddelelse nr. 30, skjønt der var full grund til aa gjøre det. Men jeg maa henstille at regjeringen i forbindelse med konstitusjonskomiteen saa snart som mulig faar dette spørsmaal helt belyst, og at man da søker saa snart som mulig aa komme tilbake til det spørsmaal, for at det ikke skal forskudles mer enn det allerede er gjort, og slik at man kan faa den besst mulige løsning paa dette spørsmaal. Men tilslutt vil jeg gjenta min inntrengende anmodning om at den norske regjering varmt interesserer sig for grønlendingenes sak i forholdet til det danske monopol. I tilknytning til mine bemerkninger tillater jeg mig aa foreslaa at dokumentene vedkommende Grønland sendes konstitusjonskomiteen til avgivelse av en innstilling ved Stortingets sammentreten.

Presidenten: Presidenten skal oplyse i anledning det antydede forslag at presidentskapet enstemmig har besluttet at den meddelelse vi har faatt vedkommende Grønland her forleden dag, i henhold til reglementet ikke blir tatt under behandling av inneværende aars storting. Det er meningen og efter forretningsordenen at den straks blir oversendt konstitusjonskomiteen i neste samling. Presidenten vil straks si at for konstitusjonskomiteen aa tre sammen for aa behandle denne sak mellem sessionene synes der at være liten føie til, samtidig som jeg dog gaar ut fra at konstitusjonskomiteens medlemmer i mellemtiden vil studere de dokumenter de har. Men aa kalle komiteen sammen i denne anledning, vil ikke bli gjort, hvis ikke Stortinget bestemmer noget andet.

Egede-Nissen: Jeg vil dog fremsætte mit forslag, idet jeg mener at denne sak er saa stor og betydningsfuld, at det ikke vil være mer end ganske rimelig, om konstitusjonskomiteens medlemmer mellem sessionerne drøfter det spørsmaal. Jeg vil minde om, at vi under samlingens almindelige tid har saa meget at gjøre - det vet præsidenten selvfølgelig bedre end nogen av os andre - at det er meget vanskelig at faa tid til at fordype sig ordentlig i de store spørsmaal, og derfor mener jeg det vilde være uriktig, om konstitusjonskomiteen ikke tok sig den tid som er nødvendig ialfald til at se paa denne sak i den utstrækning som den maatte finde det nødvendig mellem sessionerne.

Præsidenten: Forslaget vil i tilfælde rettelig bli at fremsætte for aapne døre, når presidentskapsbeslutningen meddeles Stortinget.

Egede-Nissen: Hvis man ønsker det paa den maate, saa har jeg intet imot det.

Mellbye: Jeg er en varm ven av det nordiske samarbeide, men jeg faar si, at her vil jeg i alt væsentlig slutte mig til, hvad der er fremført av hr. Egede-Nissen. Dette at de nordiske nationer søker at støtte hinanden og hjelpe hinanden paa omraader, hvor dette kan gjøres uten at skade sin egen selvbestemmelsesret o.s.v. det er i sin fulde orden, da skal vi gjøre mest mulig av det; men man kan selvfølgelig ikke derfor opofre sine gamle rettigheter, for ved det gavner man hverken sig selv eller andre i det lange løp. Jeg er enig med hr. Egede-Nissen i at vi maa hævde vor suverenitet over Grønland. Jeg vil paa den anden side si, at jeg undskylder baade hvad Huitfeldt har fremholdt her, og hvad der er fremkommet ellers av mere moderate uttalelser i denne sak, for saken er, at vor nationalfølelse paa dette punkt har ikke været vakt før i det aller sidste. Vi har ikke været opmerksom paa dette. Men nu bør vi være opmerksomme, og vi har saa meget mer grund til det, fordi spørsmålet er reist fra Danmark, det er Danmark selv som har reist spørsmålet og derved saa at si tvunget os til at ta det op, og da synes jeg sandelig, at vi ogsaa her faar ta en sterk holdning. Det tjener ikke til noget at være eftergivende. Danmark har den hele tid betragtet dette som et rent og skjært forretningsanliggende, det har ved hjælp av monopolet utbyttet Grønland saa godt de kan, og derfor synes jeg heller ikke at vi behøver her at ta noget hensyn. Jeg maa derfor være enig i, at vi hævder vor suverenitet og at vi paa en eller anden maaate kunne faa inappellert dette til avgjørelse inden Nationernes Forbund eller for en anden domstol - jeg vet ikke nogen anden maate, og jeg spør, hvordan man skal gjøre det? Men jeg synes man faar hævde vor ret i dette spørsmaal i alle tilfælde. Det kan jo være vi maatte gi os paa den gamle koloni paa 60 til 73 grader bredde, paa vestkysten, hvor Danmark dog mer har hævdet retten, men ellers synes jeg vi skal hævde vor suverenitet. Jeg er som sagt ganske enig med hr. Egede-Nissen paa dette punkt. Det vil interessere mig meget at høre, hvad den ærede utenriksminister har at meddele os her.

Hambro: Jeg vil gjerne faa uttale min glæde over de indlæg som er kommet fra repræsentanterne Egede-Nissen og Mellbye. Det er et vidnesbyrd om, hvorledes forstaaelsen av denne sak er i glædelig vekst. Og det er ogsaa værd at lægge merke til, at det er fra Stortingets side at Grønlands- spørsmålet er bragt over i en mere tilfredsstillende gjænge. Det var gjennem forespørsler i utenrikskomiteen og gjennem utenriksminister Michelets meddelelse til utenrikskomiteen at stemningen først samlet sig mot den linje, som var betraadt av utenriksminister Ihlen; og der er vel grund til at tro, at forstaaelsen for disse spørsmaal vil være i rask vekst i vort folk nu. Den maate hvorpaa de har været behandlet, bekræfter tilfulde, hvad jeg har hat anledning til at fremholde under behandlingen av utenriksbudgettet, og av utenrikskommissionens indstilling, at

vort land er ikke tjent med den enorme historiske uvidenhet, som har raadet i Utenriksdepartementet fra 1905 av. Der har ikke i Utenriksdepartementets kontorer siddet et eneste menneske som engang sad inde med hvad man i utvidet forstand vil kalde et elementært kjendskap til Norges historie og Norges traktatforhold. I de fleste lande har man i nær tilknytning til utenriksdepartementet en funktionær av den art, som man i gamle dage i foreningstiden med Danmark kaldte for en rikshistoriograf. I Holland f.eks. er riksarkivaren tilknyttet utenriksdepartementet som konsulent. Hos os er det undergit de vekslende utenriksministeres og de forskjellige expeditionschefer og diplomaters fuldkommen dilletantistiske ukyndighet, hvorledes disse spørmaal blir behandlet. Jeg er enig med hr. Egede-Nissen i at beklage et verk som minister Huitfeldts promemoria. Det er et talende vidnesbyrd ikke alene om dilletantisme, men et talende vidnesbyrd om en mangel paa almindelig national opfatning og historisk sans, som endnu gjør sig gjældende inden diplomater av den ældre skole. Men jeg er bange for, at den fortrolige meddelelse vi har faat i hans promemoria, den uttømmer ikke saken. Der er ialfald en ting jeg savner der, som kanskje er det mest skjæbnesvangre av de feiltrin, som er blit begaat fra utenriksdepartementets side. Det er mig bekjendt, at efter at utenriksminister Ihlen hadde uttalt sig til den danske minister slik som det er forklart i Stortingsmeddelelse nr. 30, gav utenriksdepartementet den daværende minister Irgens i Kjøbenhavn ordre til at meddele den danske regjering, at Norge ingen interesse hadde paa Grønland. Til alt held overrakte ikke Irgens denne note til den danske regjering; den blev liggende i den norske legation paa grund av et heldig sammenstøt av forskjellige omstændigheter, indtil utenrikskomiteen, efterat Michelet hadde overtat utenriksdepartementet, tok op spørmaalet; og noten blev ikke avlevert. Men det er et talende vidnesbyrd om - naar slikt kan passere - et talende vidnesbyrd om at forholdene paa et hvilket som helst tidspunkt kan bli skjæbnesvangre, saalange man ikke faar en historisk innsigt knyttet til utenriksdepartementet. Og det er nationalt set og ogsaa folkeretslig set ikke fyldestgjørende, at utenriksdepartementet, efterat et spørmaal er kommet op, tilkalder videnskapsmænd, forat de skal beskjeftige sig med det. En videnskapsmand blir ikke fagmand paa det specielle omraade, fordi om han i den halvtolvte time av utenriksdepartementet blir sat til at gi en utredning. Derom er f.eks. det aktstykke som hr. Egede-Nissen nævnte, et talende vidnesbyrd. I Danmark har man folk, som har siddet gjennem aarrækker i forbindelse med utenriksdepartementet og behandlet disse spørmaal; de er eksperter. Vi tilkalder folk, som aldrig har været borte i spørmaalene før, og saa ber utenriksdepartementet dem gjøre en utredning; og de gjør det saa godt de kan, men det er ikke nok, og det er ikke fyldestgjørende. Jeg minder om - jeg har nævnt det tidligere i utenrikskomiteen, men jeg holder det for rigtig at nævne det ogsaa i Stortinget, at nævne hvad der passerte i 1921. Da feiret man i Danmark hundredeaarssindet for Hans Egedes færd

til Grønland. Denne færd utgik fra Bergen, som hr. Egede-Nissen netop nævnte. Denne færd utgik efter opfordring av Trondhjems biskop med støtte av de øvrige biskoper i landet. Den blev understøttet av det bergenske Grønlands-kompani, som i midten av det 17de aarhundrede hadde drevet en stor trafikk paa Grønland. Det var et helt norsk foretagende; det var 40 nordmænd som fulgte med. Og Hans Egedes medhjelpere i de følgende aar med presten Jørgen Sverdrup fra Nordland som den største blandt dem, var nordmænd for en overveiende del. Da 200-aars mindet om dette skulde feires, hvad skede da? I den norske kirke var der ingen som mindedes begivenheten; i det norske utenriksdepartement var der ingen som husket den. I Danmark gjorde man det til et dansk nationalt foretagende, man holdt stor fest i Kjøbenhavn, hvor man indbød repræsentanter fra Nordens kirker, og Norge sendte sin kirkes første mand, Kristianias biskop til Danmark, hvor han mødte op som en gjest og hyldet Danmark for Danmarks arbeide paa Grønland. At det var en norsk mand man feiret mindet om, at det var norsk foretagsomhet, at det gjaldt et norsk biland, og at det gjaldt norske interesser, det blev taktfuldt ikke nævnt i Kjøbenhavn. Danmark har utgit offisielt et to binds verk om Grønland, som har været utlagt paa læsesalen derinde. I denne offisielle publikation staar det ikke med et ord nævnt, det jeg har kunnet konstatere - jeg har ikke læst den fra perm til perm, men jeg har læst den historiske del - det staar ikke med et ord nævnt, at det er et gammelt norsk land, eller hvad nordmændene har gjort for Grønland, men det staar her som i den meddelelse fra den danske legation, som vi for nogen tid siden fik i utenrikskomiteen, at Grønland er en ø, som fra de ældste tider har tilhørt det danske rige. Jeg mener, at nu er den tid kommet, da Norge pligter at huske de gamle norske bilande. Det har været almindelig jargon i de sidste aar, at man har forsøkt at gjeipe av dem som har været saavidt historisk vidende og saavidt historisk interessert, at de har husket de gamle norske bilande. Jeg regner det ikke for at være en grille av bondeungdomslaget f.eks. at det mindes Færøerne og vor sammenhæng med Færøerne. Jeg mindes ikke bare dem, men jeg mindes vor sammenhæng med Shetlandsøerne og Orknøerne og det ganske uløste traktatforhold, hvori vi staar til disse øer, hvis følelse av sammenhæng med Norge er saa stor, at de i 1911 ved den store historiske utstilling i Glasgow enstemmig forlangte for at delta i utstillingen, at faa sine fortidsmindesmerker utstillet under det norske flag, eller som det historiske selskap paa Shetland uttrykte det: Under sin rette suverænsflag; og at de efter forhandlinger med det engelske utenriksdepartement og autoriteterne fik overlatt en avdeling - et hjørne - i den norske avdeling og utstillet under det norske flag; og at utstillingens præsident, da han aapnet den, sa at han fandt som jurist og som historiker ved den anledning at burde si, at historisk og folkeretslig hadde øerne fuld ret til at optræde som de gjorde. Jeg mener, at vi skal nu mindes disse ting; vi har ikke raad til som nation at glemme vor historie, vi har ikke raad til at glemme de gamle norske bilande, som paa det aller intimeste er knyttet til hele vor nationale utvikling, hvad der for mig

betyr langt mere end de materielle interesser de repræsenterer. Vi har gjennom det forløpne århundrede for en stor del med sentimentalt præget opfatning hyldet den danske politik i Sønder-Jylland, selv naar den politik var ganske splitter pine gal fra et historisk og nationalt synspunkt. Det var forstaaelig, og det var sympatisk, at vi gjorde det. Vi har ved enhver leilighet demonstrert vor sympati for Finland, men vi har ganske glemt vore egne landsdele, som fandt sig historisk set i nogenlunde samme stilling. Danmark har faat løst sine gransespørsmaal. Det gamle saar dernede er lægt, der er ikke længer noget i ulave med leddet, som det heter i den danske nationalsang. Vi har ingen grund længer til at vise den paafaldende hensynsfuldhet likeoverfor Danmarks ustanselige indgrep i norske interesser gjennom saa mange kanaler, som vi har har vist hittil. Det er glædelig, at det sidste skridt fra Danmarks side her har vakt interessen, og jeg minder i denne forbindelse om at tilfældet med Reynolds, som efter hvad der er meddelt er blit negtet adgang til Grønland, ikke er noget enestaaende. Vi oplevet det for endel aar siden under vor kamp for ihvertfald at faa bekjendtskap med de arkivsaker vedrørende de gamle norske bilande, som med fuld urette opbevares i de danske samlinger, og som nordmændene ikke faar adgang til, vi oplevet noget temmelig tilsvarende. Den nordmand, som før nogen anden begyndte at studere forholdet til bilandene og at gjøre et pionerarbeide her, som man skal mindes, nemlig Macody Lund, som optok Spitsbergenspørsmålet i Geografisk selskap og optok Grønlandsspørsmålet, han blev sendt med offentlig norsk stipendium til Kjøbenhavn for at skaffe avskrifter til riksarkivet av grønlandske, islandske og færøiske dokumenter. Men man negtet i det kgl. bibliothek i Kjøbenhavn at la en norsk stipendiat faa adgang til at se Grønlandspakkerne i arkivet, og da han begyndte at demonstrere med den nationale glød, som kanske av og til kan gi sig litt overdrevne uttryk, og paakalde den norske legations assistance og begjære assistance hjemmefra Norge, blev han utvist fra Danmark som farlig for rikets sikkerhet og nationale enhet. Jeg tror, at dette er riktig. Slik er det berettet og fortalt av historikere, og jeg tror, at det i alt væsentlig er rigtig. At der blev negtet ham adgang til arkivsakerne er iethvertfald uomtvistelig, og ikke bare ham, men mere end en nordmand, som har forsøkt i Danmark at studere disse forhold er blit negtet adgang til det. Jeg har nævnt tidligere under forhandlingerne her vedrørende kildeskiftfondet og vedrørende utgivelsen av Diplomatarium Norvegicum og bevilgningen til arkivvæsenet, at tiden vel nu maatte være kommet til at forlange utlevert fra Danmark en række av de arkivsaker, som med rette tilkommer os. Man kan være ganske forvissat om, at jo mere vi forlanger, desto mere vil vi faa, og naar vi intet forlanger, da mister vi vor ret til overhodet at faa utlevert noget. Der var i den gamle norrøne lov, i Gulatingsloven, som ogsaa blev gjort gjældende paa Island, den karakteristiske bestemmelse, at hvis en mand var blit gjort til gjenstand for en fornærmelse og lot saa og saa lang tid gaa uten at hevne den eller uten at saksøke, da forspildte han sin ret til at faa kränkelsen avvasket. Det forekommer mig, at tiden nu snart maa være inde

for Norge til at ta disse saker op. Man er ikke paa alle hold i Danmark særlig begeistret for, hvad den danske regjering har gjort her. Der stod i mai maaned i det sidste nummer av Dansk Finanstidende en redaktionel artikel, hvor det het, at man ikke i Danmark var villig til at ofre noget for at den danske regjering skulde krangle med Norge om Grønlandsspørsmaalet, men at rolige mennesker i Danmark var fuldt villig til at indrømme nordmændene deres gamle økonomiske rettigheter paa Grønland. Jeg er enig i det ønskelige i, at saken blir tat op i sin fulde bredde. Jeg tror, at den tendens vi har til ikke at vække splid i Norden paa nogen maate, den er overordentlig litet gavnlig for os. Jeg minder om en saa typisk ting som at da det blev oplyst for nogen tid siden, hvorledes den danske forfatter Karl Larsen ganske uretmæssig hadde tilegnet sig manuskriptet til Ibsens episke Brand og i strid med Ibsens optegnelser og familiens ønske hadde deponeret det i det kgl. bibliotek i Kjøbenhavn, og det i de norske aviser blev vakt det spørsmål efter konference med Sigurd Ibsen, om man ikke skulde forlange dette aktstykke i likhet med enkelte andre Ibenmanuskripter som ad de samme veie var havnet i Danmark - om man ikke skulde forlange dem tilbake til Norge, da svarte den mand, der nu er blit overbibliothekar ved universitetsbibliotheket, at han ansaa det for yderst litet ønskelig, at den slags ytringer fremkom fra norsk side, da det kunde skade det venskabelige samarbeide mellom de danske og norske biblioteker. Ja, hvis man fra norsk side fortsat skal være bange for, at norske krav, som blir fremsat, skal skade samarbeidet, da kommer danskerne fremdeles til at befinde sig i en ganske overordentlig behagelig stilling. Jeg mener, at vi skal stille kravene helt ut. Det er mange ting, der kan forhandles om, og det vil være rigtig, at der forhandles, men det er ikke rigtig, at vi paa forhaand kniper av vore krav til det aller mindste minimum, som overhodet kan opstilles. Vi har en historisk linje at følge, og vi skal følge den. Norges samling er ikke tilendebraagt paany, før det Norske Hav paany er et norsk hav, og det er og skal være aktuel norsk utenrikspolitikk at huske paa de ting. Der er ingen naturlige forhold, som i nogen henseende betinger, at Færøerne skal høre Danmark til, ingen følelse hos indbyggerne, ingen historiske forhold, ingen nationale forhold, og man kan være ganske forvissat om, at de slegtled, som er vokset op i Norge efter 1905, har en ganske anden levende følelse av dette end de ældre slegtled, og det er rigtig, hva hr. Egede-Nissen uttalte, at den nationale følelse i utenrikspolitikk henseende i Norge har været svakere efter 1905, end den var før. Unionen med Sverige betinget i hvert fald, at politikerne i Norge og repræsentanterne i Stortinget paa grund av den stadige friktion til en side hadde en følelse av, at vi maatte være vaakne for vore nationale interesser. Efter 1905 har de for en stor del sovet, og det er den søvn vi nu maa komme op av, før alt, hvad vi kunde ha at vinde tilbake nationalt, er blit berøvet os under søvnen.

Jeg vil hilse med glæde, at konstitutionskomiteen gaar igang med at behandle dokumenterne vedrørende Grønland. Men man maa ikke tro, at der med de utredninger, som er git hittil

i Geografisk Selskaps aarbok eller i det, som er utarbeidet for utenriksdepartementet, er git nogen uttømmende historisk fremstilling av disse ting, og man maa heller ikke tro, at man har et tilstrækkelig grundlag til at procedere paa for Nationernes Forbund eller nogen art av voldgiftsdomstol. Vi kan overhodet ikke gaa til voldgift i den sak, før vi faar utlevert avskrift av alle dokumenter, beroende i det danske arkiv, som illustrerer vort forhold til Grønland, først i perioden 1387 til 1537, dernæst i perioden 1537 til 1660 og saa i sidste periode. Forholdene er jo retslig forskjellige i de forskjellige perioder. Før vi faar det, kan vi overhodet ikke gaa til nogen slags voldgift eller nogen procedure, for vi har ikke kjendskap til dokumenterne, og jeg er ikke saa overordentlig sikker paa denne voldgiftsvei i det hele tat i en tvist av denne art, hvis der blir nogen tvist mellem Danmark og Norge. En voldgift av denne art vil si, at folk, som er ganske ukyndige i spørsmålet og skal sette sig ind i det i det øieblik, de blir opnævnt som dommere, og som ikke kan forstaa de nationale interesser og følelser, som ligger under, at de skal sitte og veie og lave kompromis, hvor de kan gi til begge parter, hvad begge parter mener, de saadan i yderste instans kan være nogenlunde tjent med. Det maa være det sidste skridt, vi gaar til. Men vor regjering bør vite, at den har bak sig et overveiende flertal, naar den i forhandlinger av denne art gaar frem efter en noget anden linje end det saakaldte nordiske samarbeides linje. Det viser sig altsaa, at de politikere, som har sittet og forhandlet om disse ting som hr. Ihlen, at de har været ganske uten forstaaelse. Jeg tror, man bør advare mot at vise samme mangel paa interesse, eller tro, at man kan avfeie disse spørmaal med et skuldertræk. Det kunde komme til at vise sig, at den nationale følelse i nationalforsamlingen kan bli saa sterk i løpet av ikke lang tid, at det norske storting vil vite at hævde, at de folk, der handler med vore gamle nationale rettigheter og ogsaa med materielle og økonomiske interesser, som om de ikke var værd mere end et skuldertræk, at de folk vil bli trukket til svar for det skuldertræk.

W. Konow: Jeg var tilstede i utenrikskomiteen, den gang spørsmålet om Danmarks suverenitet første gang blev bragt frem der, og jeg vil henstille til konstitutionskomiteen, at den faar sig utlevert det ordskifte, som den gang fandt sted. Jeg antar, at der ikke kan være noget til hinder for det, at det blir tilgjengelig for konstitutionskomiteen. Min erindring gaar ut paa, at det var en almindelig mening, at man ikke kunde gaa med paa dette Danmarks krav om suverenitet over Grønland, og at Ihlens uttalelse til den danske minister maatte bero paa en fuldstændig misforstaaelse - det kan næsten ikke være misforstaaelse heller, han maa være oppfattet galt av den danske minister, han kan ikke ha ment det, han sa. Det staar for mig, som man var saa paa alle hold enig i dette, at man ikke kunde slaa av paa dette, hvor nødvendig man end vilde komme i konflikt med Danmark. Man kunde ikke opgi dette og anerkjende Danmarks suverenitet overfor Grønland. Jeg er forresten enig i meget av det som er kommet frem fra hr.

Hambro, - jeg hadde ikke anledning til at høre hr. Egede-Nissen. Det folk som nu bebør Grønland tilhører jo en fremmed folkestamme. Den norske folkestamme, som hadde nedsat sig paa Grønland gjennom den kolonisation, som utgik fra Norge og Island og som i sin tid var sterk nok til at der kunde oprettes 16 kirkesogn og en bispestol, den blev jo desværre paa grund av vor egen avmagt, først i unionstiden og senere efterhvert som skibsfarten mellem Norge og Grønland blev sjeldnere og sjeldnere, mere og mere nedsat og døde tilslut ut. Det er det sørgelige faktum.

Jeg forlangte egentlig ordet i anledning av dette promemoria, som er undertegnet av Huitfeldt og hvori der foreslaaes, at man skal opgi sin egen suverenitet og anerkjende Danmarks suverenitet for disse fangstrettigheters skyld. Det vil jeg haabe at der aldrig blir tale om. Det er netop det som skulde begrunde vore fangstrettigheter, at vi har en suverenitet over Grønland i behold, som vi ikke har opgit. Al ære være den gode forstaaelse med Danmark, men vi kan ikke fornegte vor historiske fortid for at opnaa en materiel fordel i øieblikket, og vi faar den vel allikevel, hvis vi fastholder vort krav paa den.

Alvestad: Jeg vil uttale min glæde over den interesse dette spørsmål om Grønland er vist fra forskjellige hold, og jeg vil erklære mig helt enig i de uttalelser som er faldt fra de foregaaende talere. Jeg gaar ut fra, at ingen norsk regjering eller nogen ansvarlig for Norges vedkommende vil opgi noget av Norges rettigheter til Grønland. Og jeg vil som repræsentant for en by og et distrikt, for hvilke der knytter sig noksaa store fangstinteresser og dermed økonomiske interesser til det territorium det her gjælder, uttale min tilslutning til den beklagelse, som her er fremkommet likeoverfor Utenriksdepartementets mangel paa vaakenhet i dette spørsmål. Det vakte ikke liten sorg og ogsaa forbauselse, da vore fiskere og fangstmænd i Aalesund ifjor fik vite om denne rundskrivelse, som heter "Underretning for søfarende i havet omkring Grønland" av 16de juni 1921, hvori det fremhævedes, at de gjældende bestemmelser om lukning av hele Grønland for beseiling av fremmede nationers skibe er anerkjendt med traktat ogsaa med Norge. Det vakte, vil jeg gjenta, sorg og forbauselse, da man fik vite, at det norske utenriksdepartement, som skulde være bedst underrettet om dette spørsmål, helt savnet kjendskap til utsendelsen av dette skrift. Det viser ialfald, at man i Utenriksdepartementet har en manglende forstaaelse av hvilke interesser der her staar paa spil.

Jeg vil ikke gaa nærmere ind paa saken nu, idet jeg gaar ut fra, at vi senere, naar konstitutionskomiteen har behandlet spørsmålet faar saken op til behandling her i Stortinget. Men jeg vil som sagt understreke det som her er fremhævet om at Norge ikke bør opgi nogetsomhelst av de rettigheter vi utvilsomt har paa Grønland.

Rye Holmboe: Jeg vilde bare som repræsentant for Nordnorges sælfangsinteresser faa lov til at understreke, at

vi ingenlunde er tjent med en anerkjendelse av vore fangstrettigheter paa Østgrønland alene. Det er vistnok saa, at man i de senere aar kun har drevet fangst paa Østgrønland, men jeg vil minde om, at vor fangstbedrift i allerhøieste grad trenger utvidede felter. Hvis den forretning ikke skal faa anledning til at utvikles videre og utvide sig, saa vil den gaa tilbake, og det har vi ikke raad til. Fangsfelterne paa Vestgrønland er av dem, som ligger saavidt fjernt, at det ikke har været grund til at eksploitere dem saalænge man har hat de nærmere og bekvemmere felter at ty til, men den dag kan snart komme, da man blir nødt til at se sig om i en videre periferi efter den fangst, som man maa søke i polarhavene. Derfor har jeg med megen bekymring set, at vor representant i Kjøbenhavn kan antyde et forslag, som det der staar i hr. Huitfeldts promemoria som nr. 46. Jeg forstaar det saaledes, at det gaar ut paa, at Norge skulde anerkjende en utvidelse av Danmarks suverenitet til hele Grønland mot at der for Østgrønlands vedkommende blir forholdt efter reglerne for den aapne dørs politik. Det kan vi ikke være tjent med, og vi maa ikke innskranke vore krav til at gjælde netop de hittil benyttede felter paa Østgrønland. Jeg er enig med hr. Egede-Nissen i at det vilde være særdeles ønskelig, om denne sak blev behandlet av konstitutionskomiteen mellem sessionerne. Vi ser hvordan det foregaar med store saker, naar de skal behandles i sessionen under det pres, som da alltid er tilstede. Jeg gaar ut fra at hr. Egede-Nissen hadde stillet eller vilde stille forslag.

Egede-Nissen: Ja, jeg har fremsat et forslag.

Utenriksmister Mowinckel: I debatten har et par gange været omtalt vor sendeman Huitfeldts promemoria til utenriksdepartementet, og jeg kan godt forstaa, at det har vakt kritik. Jeg tror imidlertid, at man skal huske paa, at det er et intimt aktstykke sendt til utenriksdepartementet, hvor han sier sin hjertens mening, som han har ment at burde si, og kanskje han har derfor heller ikke tænkt sig at det skulde komme utenfor utenriksdepartementets fire vægge. Imidlertid fandt man i departementet, da jo alt blir sendt over til Utenriksdepartementet, at dette aktstykke som selvfølgelig hadde sin betydning som belysning av opfatningen og stemningen i Kjøbenhavn, burde sendes over her. Hvad nu selve saken angaar, saa var jeg tilbøielig til først at mene, da hr. Egede Nissen hadde ordet, at denne saks behandling kunde utstaa, som præsidentskapet foreslog, til behandling paa ordinær maate, naar Stortinget traadte sammen i januar maaned. Men efter de uttalelser som er faldt dels fra hr. Egede-Nissen og senere fra andre sider av salen, tror jeg det vil være best at følge hr. Egede-Nissens vei at la konstitutionskomiteen behandle denne sak mellem sessionerne. Der er nemlig i disse uttalelser fremkommet saa specielle opfatninger om norsk utenrikspolitikk paa dette omraade, at jeg tror det er ganske nødvendig at Stortinget faar ta standpunkt til det. En utenrikspolitikk som peker paa en gjenoptagelse av kravene før Kieltraktaten, paa spørsmålet om Færøerne og

Shetlandsøerne, den fører saa vidt og saa langt, at det efter min mening ikke gaar an at en utenriksminister indleder en slik politik uten og før han vet om Stortinget vil at den utenrikspolitik skal drives fra norsk side. De gamle bilande tilbakeerhvervet for Norge, spørsmålet om Shetlandsøerne optat - det er selvfølgelig av saa kolossal rækkevidde og medfører saa skjæbnesvangre forhold, at jeg tror Stortinget først bør si om det vil der skal gaaes den vei. Hittil har Norge paa Grønland ikke hævdet nogen suverenitet. Det har ikke opgit sine gamle rettigheter, men der har heller ikke været gjort nogen suverenitetshævdelse likeoverfor den del av Grønland som ligger utenfor det danske kolonionraade. Men hvad man har hævdet, har været at en anden suverenitet ikke kunde tillates der. Vi har hævdet vore ældgamle rettigheter, og vi har ikke paa nogen maate villet anerkjende Danmarks ret til at hindre eller vanskeliggjøre dem. Derfor har alle forespørsler som fra norske fangstfolks side er fremkommet til regjeringen, om der var noget til hinder for at drive fangst eller opretholde den bedrift som gjennom aar har været opretholdt langs Grønland, - om der var noget iveien for det av hensyn til Danmarks fremstøt, været besvaret benektende. Norge hævder sine rettigheter og hævder dem ikke alene i ord, men hævder dem i praksis. Skal en søke at naa over til faste forhold paa Grønland. Det er jo netop det brændende spørmaal. Og for at lægge grund for en utvikling som bringer faste forhold, har Stortinget faat den meddelelse nr. 30. Men som sagt: disse spørmaal som er reist her og som har faat tilslutning fra alle talere, fører saa langt, og har en saa stor rækkevidde at Stortinget ubetinget maa ta standpunkt til dem, forinden videre gjøres. Jeg er jo forholdsvis nylig tiltraadt utenriksdepartementet, og jeg har ikke villet foreta noget skridt i Grønlandssaken likeoverfor Danmark. Danmark venter jo paa et svar paa meddelelse av 17. december. Jeg har ikke villet avgi det svar, for jeg syntes det var rigtig og ret at Stortinget fik den meddelelse om stillingen som det nu har faat.

Egede-Nissen: Jeg skal være ganske kort. Jeg fik desværre ikke noget svar paa det jeg spurte om, hvad regjeringen hadde gjort i anledning av at man hadde nektet dernede hr. Reynolds tillatelse til at reise ind til Grønland. Og det vilde jeg være taknemmelig for at faa. For jeg mener det gaar dog for vidt at man derned ikke vil gi en norsk stipendiat anledning til at komme til de gamle norske bygder for at studere landets og folkets gamle historie. Det gaar dog ikke an. - Vi fik av den ærede utenriksminister høre, at dette vi hadde hørt var hr. Huitfeldts hjertens mening om disse spørmaal, men det var vist ikke beregnet paa at Stortinget skulde faa vite det; det var for departementet. Jeg synes det er beklagelig at det skulde være vedkommendes hjertens mening. For rigtignok forsøkte utenriksministeren etterpaa at tale om at det var stemningen i Kjøbenhavn som man derved fik at vite; men det behøver vi ikke at faa vite, for det kjender vi gjennom hundreder av aar, hvad stemningen er. Men det er hvad den norske tjenestemands mening er om disse spørmaal, det var det

vi skulde ha paa det rene. Jeg for min part er meget taknemmelig for den støtte, jeg har faat fra alle hold, for den motion jeg har reist angaaende Grønland, det som jeg holder mig til her i øieblikket. Og jeg er forsaavidt den ærede utenriksminister taknemmelig, naar han erklærer at han er enig med mig i, at dette spørsmåal er saa stort at det bør tas op av konstitutionskomiteen, og at konstitutionskomiteen uttaler sig om det saa snart som mulig. Med det er jeg tilfreds. Jeg skulde bare gjerne ønsket at ogsaa en mand fra det gamle nationale venstreparti hadde sagt et sympatisk ord om Norges forhold i dette spørsmåal.

Hambro: Jeg er enig med den ærede utenriksminister i, hvad han har anført, og jeg skulde anta, at det er rigtig, at der blir gaat frem paa den maate, som han har paapekt. Naar jeg nævnte forholdet til Orknøerne og Shetlandsøerne ogsaa, da er det, fordi jeg mener, at det er mang ting, som gjør det naturlig, at det spørsmåal kommer under overveielse og under utredning. Det er berørt paa side 54 - 55 i stortingsmeddelelse nr. 30 i den utredning, som er git av professor Lie. Øerne blev pantsat i 1486, da kongen ikke kunde betale medgift for prinsesse Margrete, som den gang i Oslo blev gift med kong Jakob av Skotland. De blev pantsat for 20.000 daler, tror jeg, det var, og det blev uttrykkelig sagt, at rentene skulde betragtes som betalt ved øernes avkastning, og at Norge naar som helst skulde kunne indløse øerne for den gamle pantsættelsessum. Denne traktat eller pantsættelse er senere bekræftet; det vil si, Norges ret til at indløse øerne for 20.000 daler er bekræftet senere ved forskjellige fredsslutninger. Sidste gang Danmark og Norge hadde en slik traktat med England, det var ved freden i Aachen i 1708, blev det uttrykkelig bekræftet paany. Selvsagt staar Orknøerne og Shetlandsøerne her i helt forskjellig stilling. Men man har i England været meget vel opmerksom paa dette forhold, og jeg har hat adgang til at komme bort i det. I 1908 uttalte i parlamentet repræsentanten fra Shetlandsøerne i anledning av engelsk lovgivning vis a vis fiske og hvalfangst, at der paa Shetlandsøerne var en almindelig stemning for at kræve at komme tilbake under Norge paa grund av den løse sammenhæng, hvori de stod til de britiske øer, og den ringe forstaelse, som ble vist dem. Vi har paa Orknøerne et av de skjønneste monumenter over norsk kulturliv, som i det hele eksisterer, i Magnuskatedralen, og saavel paa Shetlandsøerne som paa Orknøerne har sproget like til langt ned i det 19de aarhundrede været en norsk dialekt. Nu er engelsk eller skotsk efterhvert trængt sterkere og sterkere ind, slik, at av det almindelige ordforaad er vel halvparten av ordene norske og halvparten engelsk-skotske. Men hele vor folkeviselitteratur og folkevisedansen viser jo den levende sammenhæng, der er der den dag i dag. Det gjøres gjældende av professor Lie, at den almindelige opfatning nu er, at slike pantsættelser er vanskelige at hævde - det vil si, at indløsningsretten er vanskelig at hævde nu paa grund av den skarpere utformning av suverænitetsideen. Og han har nævnt forholdet med Wismars pantsættelse fra svensk side til Mecklenburg-Schwerin. Men

forholdet er jo et noget andet, hvor det gjælder et tysk land eller en tysk by, som virkelig er tysk, - hvor denne pantsættes til de tyske rike; det er noget andet, end at en helt norsk landsdel pantsættes, en landsdel, som har bevaret sin nationalitetsfølelse, i hvert fald i nogen grad, og som husker, hvor den rettelig hører hjemme. Jeg mener, at spørsmålet i hvert fald har krav paa at bli utredet. Det kunde tænkes, at man fra engelsk side, hvor man er fuldt opmærksom paa forholdet - det har været berørt flere gange i Underhuset under forskjellige debatter, blandt andet ogsaa ved beslutningen om anlægget av den store krigshavn paa Orknøerne - det kan være, at man fra engelsk side ikke var uvillig til at træffe en løsning, som ogsaa helt historisk og formelt gjorde Orknøerne til en integrerende del av det britiske rike, mens Shetlandsøerne eventuelt fik lov til at stille sig, som de ønsket, da de i virkeligheten betyr meget litet. Og i hvert fald er en rettighet, som en stat har bekræftet aarhundreder igjennem, en værdigjenstand, som man ikke har lov til uten videre at gi slip paa. Det vilde derfor være meget ønskelig, om man faar en utredning av det historiske forhold, det traktatmæssige forhold og det folkeretslige forhold. Vi pligter at gjøre det; det er en del av vor nationale arvelod; det er en del ogsaa av de gjældsforpligtelser vi har optat efter fortiden, da Norge stod svakt og nationalt litet følende, og vi skal ikke uten videre gi slip paa dem. Jeg hilser det som en overordentlig glædelig ting, hvis konstitutionskomiteen træder sammen og bearbejder disse ting, og hvis utenriksdepartementet gir sig til virkelig for alvor at arbeide med dem. Det er spørsmaal, som ikke er løst med en gang, og som naturlig kræver langt studium og lang forberedelse; men det er spørsmaal, som vi av historiske og nationale grunde ikke har lov til at la ligge, og som man kan være ganske forvissset om, vi vil ha utbytte av at ta op til studium og løsning - ikke bare et materialet utbytte, hvor stort eller hvor litet det kan bli, men et nationalt utbytte, som vi ikke har raad til at gi avkald paa.

Utenriksminister Mowinckel: Nogen egentlig meddelelse har utenriksdepartementet ikke faat om negtelse av indreisetilladelse for Reynolds til Grønland; men spørsmålet om indreisetilladelse blev ekspedert i sin tid gjennem utenriksdepartementet, og man har purret paa det flere ganger. Det siger sig selv, at utenriksdepartementet vil gjøre alt, hvad det kan, for at hjelpe hr. Reynolds til at faa indreisetilladelse til Grønland. Men jeg kan ikke godt forstaa, at vi er i besiddelse av noget tvangsmiddel likeoverfor indreise i dette land, hvorover Danmark har hævdet suvereniteten og hævder den idag. Jeg kan ikke forstaa det. At Danmark handler baade uriktig og dumt i at gjøre noget saadant sier sig selv, men jeg kan ikke paa stedet si, hvilke magtmidler vi er i besiddelse av for at fremtvinge Reynolds indreisetilladelse til de danske kolonier i Grønland. Men kommer det nu i den gjænge, at Reynolds henvender sig til utenriksdepartementet om støtte, skal han faa al mulig støtte fra vor side, forat den indreisetilladelse skal bli git. Det

sier sig selv, at jeg beklager, at den er negtet ham. I det hele tatt tror jeg, at alle nordmænd deler det grundsyn, som saa sterkt er kommet frem i baade hr. Egede-Nissens og hr. Hambros uttalelser. Jeg tror i saa henseende det er ganske unødvendig for hr. Egede-Nissen at efterlyse venstres stilling. Jeg tror, at venstre baade i tradition og i gjerning har vist, at de nationale instinkter ialfald ikke er det fremmed. Det er ikke det det er spørsmåal om her, men spørsmåalet er: Hvad er praktisk politik i den foreliggende sak? Hvad er praktisk og hensigtsmæssig politik? Jeg har ikke hørt nogen her peke paa, at vi skulde anvende andet end fredelige midler i forsøkene paa at løse disse spørsmåal, og det sier sig ogsaa selv, at det maa ske ved hjelp av fredelige midler. Men netop fordi her berøres spørsmåal, som naturligvis vil kunne virke irriterende, og som er meget vanskelige, saa vil det virkelig være bra, naar saa sterke ord og saa vidtspændende uttalelser er faldt som her, at utenriksdepartementet fik vite, hvor langt Stortinget vil gaa. Der er jo her i meget sympatiske og smukke ord reist spørsmåalet om en historisk utredning av vort forhold til Shetlandsøerne og Orknøerne. Kunde vi faa disse øgrupper tilbake, saa vilde det jo nationalt være overmaade tiltalende - jeg er ikke sikker paa, om det ogsaa i praktisk politik vilde være fuldt saa tiltalende. Det er mig nemlig ikke ganske tilstrækkelig, at Shetlandsøerne har ønsket ved en utstilling i Skotland at utstille under det norske flag, og det er heller ikke ganske nok, at en representant for disse øer engang, da han ikke var fornøiet med sit store rikes lovgivning, sa, han vilde heller tilbake til Norge. Og hvad Orknøerne angaar, vilde det vistnok være svært bra, om St. Magnus' helligdom atter kunde komme under norsk herredømme, men den ligger nu engang i en av det britiske rikes viktigste krigshavne. Kirkwall var - som enhver vil huske med bitre følelser - et av centerne for den britiske krigsførsel under den sidste krig. Jeg har selv været i den stilling, at jeg har ligget 4 dage i Kirwall som fange, og jeg hadde den mest brændende lyst til at faa sette min fot paa Magnuskatedralens gamle norske grund og bøie mit hoved i ærbødighet under dens buer; men det blev mig absolut negtet, til trods for at det neppe var forbundet med nogen risiko for det britiske rike at gi en slik tilladelse. Jeg tror derfor, at denne politik, som man her er inde paa, vistnok tiltaler den nationale følelse meget sterkt; men vi maa huske paa, at vi lever i aaret 1922, hvor der er ogsaa andre ting, som appellerer til vort hjerte og vor forstand, og det er fred og venskap mellem folkene. Jeg gaar derfor ut fra, at disse sterke og sympatiske ord om national selvhævdelse og national tilbakeerobring av gamle norske lande ikke tar sigte paa, at vi skal gaa utenfor den fredens vei, som vi ogsaa meget sterkt og gjentagne gange har hævdet her i denne forsamling.

Tveiten: Eg bad um ordet, avdi eg vilde faa lov til aa gjeva uttrykk for mi gleda og takksemnd yver den motion, som er reist, og yver det ordskiftet, som er ført. Hr. Hambro segjer so ofte, naar han kjem inn paa historiske ting, mange

sanningsord. Eg feste meg ved noko, han sa idag, som eg finn, er ei stor sanning. Han meinte, at den gamle generasjonen fyre 1905 var meir nasjonalt vaken enn den unge ætti, og grunnen var tilhøvi med Sverike, og eg trur, det er sannt. Det ordskiftet, som hev vore ført idag slår iallfall paa strengjer hjaa meg som gamall vinstremann, som eg ikkje so ofte kjenner maken til. Men eg la ogso merke til noko anna, som hr. Hambro sa. Han trudde, at den unge ætt i den nye generasjonen no var vorten meir vaken i so maate. Det er mitt fulle ynskje, at det maa syna seg aa vera sanning, og det ordskriftet og den motion, som er reist her idag, tyder paa, at me er ved eit vendepunkt i so maate. Eg er ogso ein ven av det nordiske samarbeidet innan visse grensor; men me maa vakta oss for ikkje aa gaa upp i noko slag samrøring, og me maa ikkje slaa av paa retten vaar, paa nokon maate. Her segjer eg meg samd med utanriksministeren. Det kan ikkje vera tale um nokon annen maate til aa vinna retten vaar paa enn gjennom fred og tingingar. Dette med aa annektera gamle biland - eg tenkjer ikkje berre paa dei i Vesterhavet, men paa Bohuslen og andre - hev eg tenkt meg berre som ein flogtanke. Men dersom det gjeld Grønland og den retten, me maatte ha der, daa maa me staa urikkande fast.

Hr. Hambro sa vidare noko med omsyn paa dei gamle norske arkivsakene i Kjøbenhavn. Her tykkjer eg, danskane er urimelege. Det er mange aar sidan no - det var vel i 1906 eller 1907, etter at kongen var komen og me hadde fenge professor Hagerup til minister i Kjøbenhavn; daa tok eg upp dette i tilraadingi frå budgettnemndi um arkivsakene og bar det fram her i Stortinget, avdi eg tenkte, at det daa var tidi til aa faa eit brigde. Men daa eg seinare tala med riksarkivar Hertzberg fekk eg høyra, at dei heldt fast paa slike saker, endaa um dei var norske, og dei ikkje hadde bruk for dei. Det tykkjer eg er eit daarlegt merke paa samarbeidet med grannelandet. Eg vil leggja til, at i granneskap er alltid fullt og greidt oppgjjer mykje betre enn det aa ha det gaaande med usemja og krangel. Naar eg bad um ordet, var det ogso for aa stydja framlegget fraa hr. Egede-Nissen um, at saki vert send til konstitusjonsnemndi. Nemdi fær i tilfelle taka det bryet aa koma ihop mellom tingsetone. Eg har vore med paa presidenttilraadingi; men eg tykkjer saki er so stor, at ein maa ofra noko. Det hev hendt fyrr i budgettnemndi, naar det hev vore mindre saker, at me hev kome ihop 3-4 dagar fyre Stortinget byrja. Eg trur, at det kunne lata seg gjera paa den maaten ved dette høve og. Let det seg ikkje gjera vil eg for min part raada til, at konstitusjonsnemndi kjem ihop fyrr millom tingsetone. So viktig meiner eg, denne saki er.

Præsidenten: Hr. Egede-Nissen har ordet til en kort bemerkning.

Egede-Nissen: Den ærede utenriksminister vilde gjerne vite, hvilket tvangsmiddel han skulde anvende likeoverfor Danmark for at faa en indreisetilladelse for Reynolds. Jeg vil si, at jeg skulde meget betvile, at den danske regjering vilde opretholde sin negtelse av indreisetilladelsen, saafremt den

norske regjering sendte en note til den med anmodning om ikke at fastholde sin vægring og i denne note forklarte denne reises rent videnskabelige karakter. Jeg kan ikke tænke mig muligheten av, at den danske regjering da skulde ville vægre sig fremdeles. Jeg vil dernæst bare ganske kort faa lov til at si, at jeg takker for de uttalelser, som er kommet fra venstres fører, hr. Tveiten, i dette spørsmaal. Det maa glæde alle, mener jeg, at Stortinget samstemmig eller rettere sagt ved repræsentanter fra alle partier ønsker, at dette spørsmaal skal reises og reises paa den maate gjennom konstitutionskomiteen, som jeg har tillatt mig at antyde. - Desværre faar jeg ikke tid til at svare mere paa hr. Mowinckels uttalelse.

Præsidenten: Hr. Hambro har ordet til en kort bemerkning.

Hambro: Jeg er ganske enig med utenriksministeren i, at Orknøerne selvsagt alltid vil være en integrerende del av det britiske rike, og vi er naturligvis ogsaa enig med utenriksministeren i, at det er fredelige forhandlinger man her ønsker at føre. Men jeg er ikke helt overbevist om, at det alltid er den bedste maate at aapne forhandlinger paa at si: "Jeg vil bare si paa forhaand, at jeg vil intet andet end fred, hvordan det saa gaar." Der er en udmerket historie fra Østerdalen, som jeg av og til maa tænke paa i den forbindelse. Der var en av bygdens bønder, som var blit rasende paa sin prest, og under forhandlingerne gav han presten en lusing. Da presten vilde slaa ham igjen, sa han: "Du faar huske paa far, det staar i Skriften, at naar en slaar dig paa dit høire kind, skal du vende det venstre til." Saa betvang presten sig og vendte det venstre til, og manden gav ham en ny lusing. Men saa rettet presten sig op og sa: "Nu staar der ikke mere i Skriften, saa nu skal du faa det du behøver."

Præsidenten: Debatten om denne sak er nu avsluttet.

Det neste spørsmaal, som man har anmodet om at faa uttale sig om, er spørsmålet om instruks for vore delegerte til delegeretforsamlingen i Genf. Forlanger nogen ordet om det spørsmaal?

Hambro: Det har tidligere været uttalt ogsaa av den ærede utenriksminister, at instruks til Genf skulde bli Stortinget forelagt, før Stortingets medlemmer gik fra hverandre i sommer. Jeg har ventet paa at faa denne meddelelse om programmet før møtet i Genf og paa at faa instruks. Vi har ikke faat nogen yderligere meddelelse end de ord, som faldt under behandlingen av utenriksbudgettet, hvor det blev bekræftet, at vi selvfølgelig skulde faa det forelagt for Stortinget. Jeg vilde derfor bare gjerne spørre, om den meddelelse kan forelægges idag, eller om utenriksministeren eller statsministeren i store træk kan gjøre rede for, hvad det er, der skal forhandles, og hvilket standpunkt de norske delegerte faar paalæg om at indta i de forskjellige spørsmaal.

Statsminister Blehr: Jeg ser, at utenriksministeren ikke er tilstede og derfor skal jeg ta ordet for at komme med noen opplysninger.

Utenriksministeren meddelte vistnok, at der skulde fremlægges for Stortinget en instruks for de delegerte, men det har været umulig at faa den instruks færdig av den grund, at rapporten fra raadet først er kommet i de alle sidste dage; den er et noksaa stort opus og den maa behandles - foruten andre spørsmaal. Jeg kan imidlertid nævne enkelte ting, som selvfølgelig vil bli behandlet dernede. Den første og kanskje en av de viktigste saker er selvfølgelig spørsmålet om indlemmelse av nye stater og der vil instruksene gaa ut paa, at den norske delegation paa samme maate som ved alle tidligere leiligheter stiller sig saa liberal som mulig, søker at faa rammen for Folkenes forbund utvidet saavidt mulig er. Av stater, som nu har søkt om indtrædelse er der, saavidt jeg vet, bare Ungarn, - jeg kjender ikke til, at det er andre stater, som har søkt om at bli indlemmet end Ungarn - og jeg antar, at den norske delegation vil bli git instruks om at stemme for det. Det største spørsmaal, som muligens vil komme til at foreligge, er selvfølgelig spørsmålet om Tysklands indlemmelse, og det er klart, at Norge bør stille sig sympatisk likeoverfor Tysklands indlemmelse i Forbundet, - saavidt det er mulig uten nogen særlige sprængninger; men det beror ikke bare paa Norge, det beror naturligvis mest paa de store magter Frankrike og England. Frankrike har hittil sat sig mot. Jeg vil nu først gjøre den bemerkning, at Tyskland ikke, saavidt jeg vet, har anmeldt sig til indlemmelse, og hvis ikke Tyskland selv vil, saa kan man jo ikke melde det ind. Jeg har hørt, at Tyskland, hvis det skal melde sig ind, i hvert fald vil stille det krav, at det straks faar en fast repræsentant i raadet, og det har jo været forutsætningen, at det skulde faa det; men der er netop idag kommet telegram fra England om, at England skal være villig til at frafalde sin krigsgjæld, hvad det har tilgode i anledning av krigen, erstatningsgjælden, og hvis det er tilfældet, saa kan det faa de mest vidtrækkende følger selvfølgelig. Hvis det frafalder, hvad det har som fordring paa Frankrike, - vi kjender jo ikke mere til det end dette ene telegram, - saa er det sandsynlig, at det vil stille det krav, at Frankrike gjør en lignende indrømmelse til Tyskland, og det er rimelig at de da vil forsøke at faa løst spørsmålet om Tysklands indlemmelse i Forbundet og reising av Tyskland igjen som en stat med fuld virksomhetsevne i det mellempolitiske samvær.

En anden ting, som vil komme op, er det saakaldte avrustningsspørsmaal og det vil rimeligvis komme op i to former, avrustning i sin almindelighet og kanskje spesielt avrustning med hensyn til sjømagten for de mindre nationer ogsaa. Norge bør her stille sig paa samme maate, antar jeg, som det har stillet sig før, og stemme for avrustning i den utstrækning som mulig er.

En anden ting, som jeg ser rimeligvis vil komme op, er et spørsmaal, som har været gjenstand for forberedende behandling fra norsk og svensk side. Det er forelagt Folkenes forbund endel forslag, som gaar ut paa, at man i tilfælde av, at man

ikke faar almindelige voldgiftstraktater, skal kunne faa forberedende forliksnævnder og traktater i likhet med de saakalde Bryantraktater. Der var utarbeidet av den norske komite et særskilt forslag, som var mere vidtgaaende, og av den svenske komite et andet forslag, som var mindre vidtgaaende end det forslag - den danske komite hadde ikke utarbeidet noget - og jeg ser nu, at den komite, som har hat disse forslag under behandling, er blit enig om et forslag, som skal forelægges for Folkenes forbund, og selv om det forslag, som de nu vedtar, ikke er saa vidtgaaende som det av os fremsatte, saa vil vi naturligvis støtte det, da det er et skridt paa veien.

Flere spørsmaal av nogen betydning, som jeg vet vil komme op, kan jeg ikke angi her nu. Dette er jo de viktigste og det vil angi retningen for den instruks, som vil bli git. Men der foreligger som sagt en hel mængde spørsmaal, som er behandlet i raadet og hele raadets rapport og det har det altsaa hittil ikke været anledning til at behandle.

Hambro: Jeg takker statsministeren for de meddelelser, han har git. Det er jo ikke gjørlig her paa staaende fot at opta nogen drøftelse om de forskjellige spørsmaal. Jeg anser det for tilstrækkelig at minde om, at utenrikskomiteen jo efter reglementets forutsætning stadig er i funktion og naarsomhelst kan indkaldes, hvis der skulde opstaa noget spørsmaal av den interesse, at det burde forelægges den til drøftelse. Jeg vil alene ha uttalt i forbindelse med dette møte, at jeg fremdeles er av den opfatning, som er kommet til uttrykk her i Stortinget tidligere, at det er en svakhet ved den norske delegation til Genf, at den i motsætning til - saavidt jeg vet - alle andre delegationer ikke tæller noget medlem av nationalforsamlingen. Det vil aldrig kunne bli en helt tilfredsstillende ordning, som fyldestgjør forutsætningerne for Nationernes forbund, at der møter delgationer, hvor nationalforsamlingen ikke er repræsentert, og jeg vet, at det ogsaa av dem, som driver det daglige arbeide i Nationernes forbund, føles som noget av en svakhet, naar der møter delegationer hvor en representant for nationalforsamlingen ikke er med. Det er vel og bra at faa folkeretslærere, at faa internasjonalt prægede og diplomatisk trændede folk; men det er efter mit skjøn ganske paakrævet, hvis det virkelig skal være et Folkenes forbund og ikke en diplomaternes og de lærdes kongres, at nationalforsamlingerne blir repræsentert, og jeg vil rette en henstilling til den ærede statsminister og utenriksminister at sørge for, at saa sker for fremtiden. Det er vel ikke forutsætningen og bør vel heller ikke være det, at de engang opnævnte stadig skal sitte der. Det maa ikke kunne føles som nogen krænkelse av nogen enkelt person, om der blir avløsning i dette utvalg, og i hvert fald burde det kræves - i tilfælde maa man jo ogsaa her i Stortinget kunne opta forslag om det, - at Stortinget skal være repræsentert i delegationen for fremtiden.

Præsidenten: Ingen flere har forlangt ordet og debatten om denne sak er avsluttet.

Den næste sak, som der har været uttalt ønske om at faa anledning til at uttale sig om, er om Haagerkonferencen.

Forlanger nogen ordet om den sak?

Egede-Nissen: Jeg ser efter min partifølge hr. Scheflo, som skulde reise det spørsmål; men da han ikke er tilstede, faar jeg gjøre det.

Præsidenten: Vær saa god!

Egede-Nissen: Det, som laa os paa hjerte i denne sak her det var at faa paa det rene, hvilken stilling Norges repræsentanter i Haag hadde indtatt i det spørsmål, - som var et stort tvistespørsmål, nemlig hvorvidt man skulde betræde den britiske linje, at anerkjende den russiske revolutions resultat og ikke forlange gjenindsættelse i de gamle rettigheter, men nøie sig med Lloyd Georges forslag om en bruksret. Eller fulgte man Frankrige paa dets linje, som forlangte restitution, fuld gjenindtræden i de gamle rettigheter? Jeg vilde gjerne faa høre, om den ærede utenriksminister kan meddele noget i den anledning.

Utenriksminister Mowinckel: Der vil i nær fremtid bli indsendt en rapport over den norske deltagelse i Haagerkonferencen. Naar den rapport endnu ikke har kunnet utarbeides, saa er det for det første fordi papirerne endnu ikke er indkommet, - saa sent som igaar fik vi dokumenter vedkommende Haagerkonferencen tilsendt, - dernæst fordi en av vore delegerte, bureauchef Klæstad, som skal utarbeide dette, er fraværende som medlem av landslottkommissionen; men saa snart han kommer tilbake og alle dokumenter er indkommet, vil slik rapport bli utarbeidet og oversendt Stortinget, og da vil man jo faa fuld anledning til at drøfte spørsmålet om Norges optræden.

Jeg vil bare i sin almindelighet si, at den norske delegation hadde som - jeg kan si - en almindelig rettesnor, at den maatte følge den Ruslandspolitikk, som den norske regjering hadde ført. I dens instruksjoner heter det:

"Under forhandlingerne angaaende spørsmålet om ordningen av forholdet til Rusland maa delegationen følge den orientering, som fra de norske statsmyndigheters side har git sig uttryk i avslutningen av vor midlertidige handelsavtale med Rusland. Skulde der paa konferencen ikke opnaaes enighet med Ruslands repræsentanter angaaende en tilfredsstillende ordning av de spørsmål, som skal danne forhandlingernes gjenstand, maa delegationen ikke yde sin tilslutning til noget forslag eller nogen foranstaltning, som maatte stille sig hindrende i veien for en videre utvikling av vort fredelige forhold til Rusland."

Og den norske delegation har ganske sikkert fulgt disse retningslinjer og det er altsaa i korthet støtte av alt, som kan bringe en ordning med Rusland istand. Der er naturligvis en hel del springende punkter, som jeg kunde lægge frem; men

jeg finder det overflødig paa det nuværende tidspunkt at gjøre det. Det vilde bare være at lægge beslag paa Stortingets tid uten nødvendighet, da jo rapporten vil komme. Saa medmindre der blir reist specielle spørsmåal om arbeidet dernede, skal jeg undlate det for nærværende. Da det hele var strandet, saa blev der vedtat en resolution, som paa en maate skulde støtte de russiske bestræbelser for atter at bygge en bro, og der blev da fra norsk side forgjæves fremsat et forslag om, at man i resolutionen skulde peke paa muligheten av at fortsætte forhandlinger med russerne, hvis de vilde ændre sit standpunkt. Forslaget, som sigtet til at strække ut en hjælpende haand til russerne i deres vanskelige stilling fandt ingen støtte. "Det vil - uttalte den belgiske delegerte - i taktisk henseende være uheldig at gi resolution en slik tilføielse." Jeg har indtryk av, at de norske delegerte har optraadt noksaa selvstændig dernede for at øke muligheten av samarbeide med Rusland; men slik som det ligger an har det ikke været mulig at naa frem. Jeg talte med bureauchef Klæstad da han kom tilbake litt om, hvad han mente om Haagerkonferencen, og han mente at til trods for at Haagerkonferencen var strandet, saa var man allikevel naadd et betydelig skridt længer paa den engelske linje og at det var noksaa sandsynlig, at inden længe vilde der atter kunne optages forhandlinger, som da vilde føre til et bedre resultat. Endnu var jo motsætningerne noksaa sterke; men der var adskillige tegn, som tydet paa, at lysten til at naa til en rimelig forstaaelse med Rusland, vokset og den begyndte ogsaa at omfatte lande, som hittil hadde stillet sig noksaa avvisende.

Egede-Nissen: Jeg vil bare takke utenriksministeren for de velvillige uttalelser.

Præsidenten: Hermed er debatten om det spørsmåal tilendebragt.

Hambro: Hr. Præsident!

Præsidenten: Hr. Hambro har ordet.

Hambro: Jeg vil gjerne rette et spørsmåal til den ærede utenriksminister. Der har staat en meddelelse i pressen om, at den nyutnævnte generalkonsul i Melbourne i Australien av de britiske myndigheter var negtet mottagelse dernede. Jeg vil gjerne spørre om hvilke skridt utenriksdepartementet har tænkt at gjøre i den anledning. Hvis det er rigtig, hvad der har staat meddelt i pressen, at den nyutnævnte generalkonsul skulde være fundet uakseptabel paa grund av artikler i norske aviser i krigens første aar, artikler, som forfegter et norsk standpunkt vis à vis fremmede standpunkter, eller at negtelsen skulde være begrundet i de militære oversigter, som han leverte i "Dagbladet" i krigens første aar, - hvis det skulde være tilfældet, saa vilde jeg finde det meget beklagelig, om man skulde uten videre godkjende en saadan negtelse. Forholdet er det, at en eiendommelig form for chauvinisme slik som man

finder den i helt nye lande, synes i ganske fremtrædende grad aa ha vært ledende i Australien under krigen og efter krigen. Den tidligere norske generalkonsul der nede var ikke i sitt arbeide uten en ganske sterk friksjon med de Australske myndigheter, fordi han var norsk generalkonsul, og ikke vilde være expedisjonssekretær for australske krigsinteresser. Sverige har under forhold som er temmelig like de forhold vi for saavidt er kommet op i fra engelsk side valgt en utvei som synes mere tilfredsstillende. Sverige har latt sitt generalkonsulat i Melbourne staa ubesatt gjennom en lang periode, fordi de ikke fant uten videre aa kunne akseptere den slags forlangender som i virkeligheten blev opstillet fra britisk side. Jeg vil da gjerne spørre den ærede utenriksminister: hvis utenriksdepartementet har funnet at aarsakerne til aa ta imot hr. Maseng der nede er av den art at man vanskelig kan godkjenne dem fra norsk side, er det da tanken aa utnevne nogen ny mann, og derved uten videre stikke i lommen den nektelse som er kommet til uttrykk, eller er det tanken fremdeles som i de siste maaneder, aa la generalkonsulatet bestyres av den ganske utmerkede privatmann der nede som for tiden bestyrer det? Jeg vil gjerne vite det, for jeg mener at spørsmålet er kanskje ikke saa helt ringe. Vi staar jo nu som medlem av Nasjonernes Forbund, og hvis man da skal oppleve at en av de førende stormakter helt nekter aa motta en utsending fra et lite land med den motivering at han for 7 aar siden skrev artikler i et norsk blad som ikke var smakelige for England, saa er saken av den art at det var naturlig aa bringe den frem for et videre forum.

Utenriksminister Mowinckel: Dette spørsmaal kommer mig jo ganske overraskende, og jeg har ingen av sakens dokumenter med, saa de opplysninger jeg kommer med, maa være efter hukommelsen. Forholdet var det at hr. Maseng blev utnevnt til generalkonsul i Melbourne, og da dette spørsmaal om exequatur blev reist fra vaar sendemann i London likeoverfor den utenrikske understatssekretær Sir Eyre Crowe, svarte denne, at han vilde henstille at den norske regjering tok spørsmålet under fornyet overveielse, da hr. Maseng var en lite akseptabel person for England aa se anbragt i Australien og han vilde nødig at den engelske regjering skulde komme i den stilling at man blev nødt til aa nekte exequatur for en av Norge utsendt embedsmann. Vogt protesterte meget kraftig mot dette, og fremholdt meget sterkt sin opfatning; der blev ogsaa fra den norske regjering sendt meget kraftige uttalelser og protester. Imidlertid blev forholdet at den engelske regjering undersøkte stemningen i Australien. Fra Australien kom der meddelelse om at man ikke paa nogen maate med glede vilde se at en mann som Maseng blev anbragt der. Fra den norske koloni i Melbourne kom der, da dette kom ut og det stod i avisene, ogsaa en meget kraftig protest mot hr. Maseng. Det blev da et spørsmaal fra den norske regjerings side om den skulde likeoverfor England urgere spørsmålet om exequatur, om den skulde kreve offisielt en avgjørelse om man vilde gi ministeren exequatur eller ikke. Man kom da til det resultat at det burde ikke gjøres. Der blev sendt en meget bestemt

skrivelse fra Vogt hvori han likeoverfor Sir Eyre Crowe fremholdt at den norske regjering fant det hele ganske grunnløst, og nævnte, som ogsaa hr. Hambro nettop var inne paa, at det under de nuværende forhold, hvor man taler om at alt skal være glemt og gjemt, gjør et lite tiltalende inntrykk at man reiser det spørsmål likeoverfor en overmaade dyktig og ansett mann, og hindrer ham i aa innta en stilling som var tiltenkt ham fra Norges side av hensyn til hans paastaatte meninger under krigen. Dette tror jeg er det siste som er skjedd, og meningen er nu aa utnevne Maseng i en annen stilling og utnevne en annen mann i Melbourne, for at dette intermezzo skal slutte. Nogen som helst fordel ved aa tvinge England til aa nekte exequatur kan efter min mening ikke opnaaes. England har uttrykkelig sagt at det spørsmål vil vi ikke diskutere. Vi har spurt om grunn og bevismateriale, men England har sagt, at det ønsker vi ikke aa gi, vi vil ikke diskutere det spørsmål, det er vaar opfatning, og det maa være nok. Da aa ta en prosedyre og fremtvinge en nektelse av exequatur vil ikke paa nogen maate øke den norske regjeringens verdighet og anseelse. Jeg har som sagt ikke dokumenterne for haanden, men dette er saavidt jeg husker et ganske korrekt referat av gangen i denne sak.

Hambro: Jeg er utenriksministeren meget takknemlig for hans opplysninger, og jeg er enig med utenriksministeren i at der ikke kunde være nogen grunn til aa urgere spørsmålet. Jeg skulde ønske at utenriksministeren kunde faa anledning til aa sette sig inn i saken fra norsk side. Det har jo nogen interesse aa konstatere at stemningen ennu er slik paa enkelte hold som det her er gitt uttrykk for fra engelsk side. Jeg vil ikke undlate i dette møte for lukkede dører aa si at jeg mener at man fra norsk side har saa meget mindre grunn til aa se med nogen venlig følelse paa en saadan tilkjennegivelse fra britisk side, som vi her ennu har sittende som representant for England en minister der vakte opsikt under krigen, og har vunnet for sig selv og for Norge, fordi han ikke er blitt forlangt tilbakekalt fra norsk side, et høist eiendommelig verdensry, da han paa norsk grunn bød en norsk tjener £ 5 000 for levende eller død aa bringe sin herre i englendernes hender. Jeg vilde ha dette nævnt, fordi jeg har følt det som noget av en national ydmygelse hver dag, at man ikke fra norsk side har søkt at faa forandret dette forhold. Det er betegnende at den mand er den eneste minister, som efter verdenskrigen er blit sittende i stilling uten at kunne bli forflyttet. Det er blit meddelt at han var utset først til en stilling og saa til en anden stilling, og at han av to regjeringer er blit nægtet agreement paa grund av den historie, og jeg tror - og jeg har grund til at tro det - at det i mange henseender vanskeliggjør vort forhold til England at saa er tilfældet.

Utenriksminister Mowinckel: Heller ikke disse forhold kjender jeg saa godt til, at jeg har let for at svare paa spørsmålet. Jeg tror det er svært meget i det hr. Hambro sa. Den maate hvorpaa mange ting foregik her under krigen, og ikke

mindst den sterke stilling - jeg søker lidt efter ordene, for jeg vil nødigg bruke for kraftige ord - den sterke stilling, som England og Englands representant indtok overfor vort næringsliv og overfor Norge i det hele tatt i de dage, var ikke tiltalende for en suveræn nation. Det er vel noget alle er enig i, og den mand, som sitter her som representant for denne sterke politik, tror jeg ogsaa det vilde være heldig at haa faatt forflyttet til en anden plads. Men paa den anden side kan jeg ikke skjønne at det er mulig fra norsk side nu, efterat saa lang tid er gaat, at ta initiativet til at denne mand blir forflyttet. Saa ømtaalig som England er om sin og sine tjenestemænds ære er jeg bange for, at det vil opfattes paa en maate som ikke vil gavne vort forhold til det britiske rike. Han sitter nu som representant for det britiske rike her, og jeg har indtrykket av at han understøttes meget sterkt fra sin centraladministration. Det er ingen grund til at tro, og der er intet tegn paa, at han skulde sitte her uten dens tillid. Hadde det været forholdet hadde det ogsaa kunnet stille sig anderledes.

Præsidenten: Hr. Hambro har ordet til en kort bemerkning.

Hambro: Jeg skal kun uttale at jeg er meget fornøiet med det syn som den ærede utenriksminister her har gjort gjældende. Jeg er glad for at han har den opfatning som er uttrykt i hans ord, og jeg tror det er rigtig at man ogsaa inden regjeringen er opmerksom paa forholdet, og at man, hvis der skulde tilby sig en anledning til paa en naturlig maate at opnaa en ændring i det, da benytter sig av denne anledning.

Tveiten: Eg vil gjerne faa gjera eit spursmaal, fyrr protokollen vert upplezen. Det ordskiftet, som hev vore ført um Grønlandsspursmaalet, meiner eg er so opplysende, at det vilde vera turvande for oss alle aa gjera oss nærare kjende med det. Eg vil difor spyrgja, um ikkje eit serprent av oppritet kunde verta sendt til storingsmedlemene sameleis som det vart gjort med eit anna ordskifte, som vart ført her. Det er kome fram so mykje, som det er verdt for oss aa setja oss inn i, og eg trur, det vilde vera bra, um me fekk høve til aa sjaa noko nærare paa oppritet.

Utenriksminister Mowinckel: Det faar naturligvis bli Stortingets egen sak, men jeg kan ikke si andet end at jeg ut fra mit synspunt maa advare mot at det sker. Den debat som har fundet sted om Grønlandsspørsmålet, de sterke ord som er faldt og den utvidede ramme det har faat gjør, at denne debat maa omvikles med den største forsigtighet og omhyggelighet. Det som blev sagt av mig under forhandlingerne om traktaten var vistnok konfidentielt, men det var dog ikke av den art at det stod saa meget paa spil, at det kunde medføre en saadan risiko om det var blit kjendt, som det der har været uttalt her idag; de to ting staar ikke paa samme niveau, og efter mit syn maa jeg derfor advare Stortinget mot at vedta en beslutning om at dette skal gaa i trykken, idet jeg mener det er forbundet med adskillig risiko. Vi har hat exemplar her i

Møte for lukkede dører, Stortinget 2. august 1922

Stortinget paa at dokumenter av interesse er forsvundet fra trykkeriet, og dernæst, - naar saadanne dokumenter trykkes i 150 eksemplarer og utdeles, saa kan det medføre, hvor forsiktig man end er, at de kan komme paa videvanke. Det er mange som har lyst til at vite hvad der er sagt om Grønland idag.

Tveiten: Det var berre ei oppmoding fraa mi sida, og etter det, som er sagt av utanriksministeren, vil eg sjølvsagt ikkje halda fast ved oppmodingi.

Hambro: Jeg vil bare uttale min fulde tilslutning til utenriksministerens uttalelser.

Præsidenten: Præsidenten mener ogsaa at debatten ikke maa mangfoldiggjøres, og den maa ikke offentliggjøres. For konstitutionskomiteen vil den jo være tilgjengelig.

Protokollen blev derefter oplæst og enstemmig godtat.

Præsidenten: Præsidenten foreslaar at forhandlingerne ikke blir at offentliggjøre.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Møtet hævet kl. 12.00.